

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Л.В. Задорожна-Княгницька
(підпис) (ініціали, прізвище)
265934
Україна
«28» серпня 2020 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НДПП 1.2.3 «ПЕДАГОГІКА З ПРАКТИКУМОМ У ПОЧАТКОВІЙ
ШКОЛІ»**

Освітньо-професійна програма «Початкова освіта»

спеціальність 013 Початкова освіта

факультет іноземних мов

2020-2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Педагогіка з практикумом у початковій школі» для здобувачів вищої освіти за ОС «Бакалавр», спеціальністю 013 Початкова освіта (освітньо-професійна програма «Початкова освіта»). 2020 р. 21 с.

Розробники: **Задорожна-Княгницька Л.В.** – доктор пед. наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та освіти

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та освіти

Протокол від «28» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри

 (Задорожна-Княгницька Л.В.)

«28» серпня 2020 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 8	Напрямок підготовки 01 Освіта	Нормативна	
Модулів – 3	Освітньо-професійна програма «Початкова освіта» Спеціальність 013 «Початкова освіта»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – виконання творчих завдань в межах підготовки до семінарів		Семестр	
Загальна кількість годин - 240		3-4-й	3-4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	34 год.	16 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	16 год.
		Лабораторні	
		34 год.	16 год.
		Самостійна робота	
		год. 126	год. 160
		Індивідуальні завдання: год. 16	
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 40/60%

для заочної форми навчання – 20/80%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Програма вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка з практикумом у початковій школі» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 013 Початкова освіта

Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальна педагогіка як наука про закономірності виховання, принципи, методи та форми його організації та здійснення.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теорія виховання.
2. Теорія навчання.

Мета: забезпечити ґрунтовне володіння майбутніми учителями теоретичними основами педагогічної науки, дати уявлення про навчання та виховання особистості, навчити орієнтуватися в закономірностях, принципах процесу навчання та виховання, озброїти навичками аналізу освітніх і проблемних педагогічних ситуацій в сім'ї, колективі, розвинути практичні вміння, що забезпечують творчість та ініціативу в різних видах діяльності.

Завдання:

1. Формування понять про педагогіку як науку, розкриття процесу її становлення та розвитку, основних категорій, системи педагогічних наук та зв'язок педагогіки з іншими науками;
2. Висвітлення сутності національного виховання як цілісної системи, його науково-методологічних засад, напрямів виховання;
3. Допомога в осмисленні суспільного виховного ідеалу;
4. Озброєння вміннями творчо використовувати набуті знання методів, засобів, форм навчання й виховання учнів на практиці.

Відповідно до ОПП «Педагогіка з практикумом у початковій школі» як навчальна дисципліна сприяє формуванню таких компетентностей

Інтегральна компетентність	
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов	
Загальні компетентності	
- Здатність діяти громадянські свідомо на основі загальнолюдських ціннісних орієнтирів, вміти застосовувати основні принципи функціонування сучасного суспільства сталого розвитку та його соціальних інститутів в умовах ринкових відносин, дотримуватися основ безпеки професійної діяльності та здорового способу життя.	КЗ-1
- Здатність до збору, обробки, збереження, продукування, передачі й аналізу професійно важливої інформації з різних джерел.	КЗ-2
- Здатність розвивати вміння вчитися упродовж життя з високим ступенем автономії, розробляти власну траєкторію саморозвитку	КЗ-4

упродовж життя.	
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	
<p>Предметні компетентності:</p> <p>– <i>Соціально-громадянська компетентність.</i> Здатність розуміння сутності громадянського суспільства; володіння знаннями про права і свободи людини; усвідомлення глобальних (зокрема й екологічних) проблем людства і можливостей власної участі у їх розв’язанні; усвідомлення громадянського обов’язку та почуття власної гідності; вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв’язання; навички ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку; здатність до ефективної командної роботи; вміння попереджувати та розв’язувати конфлікти, досягаючи компромісів.</p> <p>– <i>Загальнокультурна компетентність.</i> Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва; усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших</p> <p>Психологічні компетентності:</p> <p>– <i>Аутопсихологічна.</i> Здатність до адекватного усвідомлення особистісно-професійних якостей, самопізнання, самооцінки як підґрунтя формування критичного, гуманістично-зорієнтованого мислення, емоційної усталеності, екстраверсії, розвитку проникливості; сформованість психологічного мислення; здатність до самоусвідомлення, саморозвитку, вдосконалення педагогічної діяльності з високим рівнем автономності.</p> <p>Педагогічні компетентності:</p> <p>– <i>Дидактична.</i> Здатність вирішувати стандартні та проблемні професійні завдання, що виникають в освітній практиці початкової школи, на основі сформованих знань про теоретичні засади побудови змісту і процесу навчання молодших учнів; спроможність обґрунтовано обирати прийоми, засоби, технології, форми організації навчання, адекватні дидактичній ситуації.</p> <p>– <i>Виховна.</i> Здатність до здійснення виховної діяльності; до планування, проектування й аналізу виховного процесу початкової школи як цілісної педагогічної системи, яка включає мету, завдання, зміст, методи, прийоми, педагогічні засоби, форми організації, діяльність вихователя й вихованців; спрямованість на досягнення відповідних результатів; здатність ефективно використовувати виховний потенціал уроків і позаурочних занять.</p> <p>– <i>Організаційна.</i> Здатність до створення безпечних, психологічно комфортних та толерантних умов освітнього процесу; здатність до</p>	<p>КП-7</p> <p>КП-8</p> <p>КП-12</p> <p>КП-14</p> <p>КП-15</p> <p>КП-16</p>

<p>створення здоров'язбережувального освітнього середовища, зорієнтованого на особистісний, творчий і духовний розвиток учнів; здатність до змістового наповнення освітнього середовища відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти; здатність до збереження, дотримання та розвиток встановлених в організації (установі) правил, цінностей та традицій; здатність до урахування при створенні освітнього середовища індивідуальних потреб учнів.</p>	КП-18
<p>– <i>Проектувально-моделювальна.</i> Здатність моделювати та організовувати процес навчання предмету/освітньої галузі в початковій школі; спроможність учителя обирати необхідні засоби, форми і методи організації діяльності учнів у процесі навчання.</p>	КП-19
<p>– <i>Технологічна.</i> Здатність упроваджувати сучасні навчальні технології, інноваційні підходи, передовий педагогічний досвід до навчання окремих питань певної освітньої галузі/предмету початкової школи.</p>	КП-20
<p>– <i>Рефлексія та професійний саморозвиток.</i> Здатність до усвідомлення своєї ролі як педагога початкової освіти, системи цінностей, мети та завдань професійної діяльності вчителя; здатність до аналізу власної професійної діяльності щодо реалізації поставлених цілей та завдань; здатність до визначення сильних і слабких сторін власної педагогічної діяльності; здатність до самооцінювання результатів педагогічних впливів із забезпечення якості діяльності з навчання, розвитку й виховання учнів початкової школи; здатність до усвідомлення потреби в саморозвитку з метою набуття додаткових професійних компетентностей; здатність до планування заходів щодо досягнення власних цілей щодо професійного розвитку; готовність брати участь в роботі творчих груп, методичних об'єднань учителів початкових класів; здатність до відстеження власного фізичного, психічного (інтелектуального та емоційного) духовного (морального) та соціального здоров'я, намагання досягнення їх рівноваги шляхом оптимізації витрат робочого часу і енергії.</p>	КП-21
<p>– <i>Проведення педагогічних досліджень.</i> Здатність до визначення методичної теми самоосвіти, обґрунтування її актуальності, мети, завдань та інших ознак дослідження; здатність до вивчення літератури з методичної теми самоосвіти, з метою визначення шляхів підвищення ефективності її розв'язання; здатність до формулювання основних ідей дослідження; здатність до розроблення систем начальних завдань/систем уроків тощо, з метою реалізації основних ідей дослідження; здатність до апробації на практиці розроблених систем начальних завдань/систем уроків тощо; здатність до оцінювання ефективності розроблених систем начальних завдань/систем уроків тощо; здатність до підведення підсумків, висновків.</p>	КП-22
<p>– <i>Узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентація педагогічній спільноті.</i> Здатність до узагальнення власного педагогічного досвіду і представлення його у формі розробок</p>	КП-22

навчальних матеріалів для учнів, системи уроків, методичних рекомендацій щодо практики використання певних методичних прийомів, організації видів навчальної діяльності тощо; здатність до поширення власного педагогічного досвіду шляхом участі в методичних заходах різних рівнів (шкільного, районного, міського, обласного, всеукраїнського), в засобах масової інформації; здатність до коригування наявного доробку із врахуванням пропозицій і зауважень колег.	
---	--

Відповідно до ОПП «Педагогіка з практикумом у початковій школі» як навчальна дисципліна сприяє досягненню таких результатів навчання

Знання:	
– психології та педагогіки, змісту й вимог Державного стандарту початкової освіти, теорії початкової освіти, методик та методів навчання та виховання молодших школярів, можливостей і умов їх застосування для підвищення ефективності освітнього процесу;	PH 1
– документів, які регламентують професійну поведінку вчителя, визначають деонтологічні принципи його педагогічної діяльності;	PH 2
– видів контролю успішності учнів початкової школи, вимог і умови їх проведення у молодших класах технології підготовки дитини до школи, визначення її готовності до шкільного навчання.	PH 6
Вміння:	
– аналізувати основні напрями реформування освіти в Україні; формулювати проблеми й оцінювати переваги і загрози проведення реформ початкової освіти;	PH 7
– визначати соціально-психологічні чинники розвитку й формування особистості молодшого школяра;	PH 9
– аналізувати компоненти педагогічної діяльності на різних її етапах, формувати адекватну траєкторію викладацької діяльності;	PH 10
– здійснювати аналіз власної викладацької діяльності та пізнавальної діяльності учнів, визначати показники якості знань та вмінь, рівня вихованості молодших школярів.	PH 13
Комунікація:	
– орієнтуватися на всіх учасників освітнього середовища в організації комунікації, враховувати їх індивідуальні особливості й потреби.	PH 17
Автономність та відповідальність:	
– здійснення етично виправданої професійної поведінки в різних ситуаціях педагогічної діяльності (ситуаціях ризику, конфлікту, морального вибору тощо)	PH 18

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I *Теорія виховання*

Тема 1. Сутність процесу виховання

Процес виховання та його особливості: цілеспрямованість двосторонній характер, багатогранність, тривалість у часі, безперервність, комплексність, поступове виявлення результатів виховних впливів.

Структурні елементи процесу виховання: мета виховання, сучасні завдання виховання, закономірності виховного впливу на учнів, принципи виховання, зміст виховання, форми організації виховання, методи, прийоми, засоби виховання, результати виховання.

Діалектика процесу виховання. Рушійні сили виховного процесу. Компоненти процесу виховання: свідомість особливості, її емоційно-почуттєва сфера, навички і звички поведінки. Поняття про суб'єкти та об'єкти виховання. Етапи процесу виховання. Управління процесом виховання. Концепція національного виховання про психолого-педагогічний аспект готовності педагога до здійснення виховної роботи.

Самовиховання як вищий етап виховного процесу. Етапи педагогічного керівництва самовихованням учнів. Прийоми самовиховання. Поняття про перевиховання. Функції перевиховання: відновна, компенсуюча, стимулююча, виправна. Етапи перевиховання.

Вихованість школярів як показник ефективності і якості навчального процесу. Основні показники рівня вихованості учнів. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання. Народна педагогіка про критерії вихованості.

Основні поняття: процес виховання, структурні елементи процесу виховання, рушійні сили виховного процесу, самовиховання, перевиховання.

Тема 2. Основні закономірності і принципи виховання

Поняття про закономірності. Закономірності виховання: єдність навчання, виховання і розвитку дитини в навчально-виховному процесі; спільність педагогічного і учнівського колективів у досягненні цілей виховання; прагнення педагогів до загальної вихованості. Врахування закономірностей в процесі виховної роботи.

Поняття про принципи виховання. Специфіка принципів виховання: обов'язковість і повнота втілення в практику, комплексність, рівнозначність. Основні принципи виховання: суспільна спрямованість виховання, зв'язок з життям, опора на позитивне у вихованні, особистісно-діяльнісний підхід, єдність вимог школи, сім'ї і громадськості. Правила реалізації принципів у виховному процесі.

Концепція національного виховання про основні принципи виховання: народність, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізацію, демократизацію, етнізацію, диференціацію, індивідуалізацію виховного процесу,

послідовність, систематичність, варіативність форм і методів виховання.

Основні поняття: закономірність виховання, принципи виховання.

Тема 3. Зміст і основні напрями виховання

Сутність процесу виховання у сучасній школі. Основні ідеї вибору змісту виховання: реалізм мети виховання, базова культура особистості, національна основа виховання, спільна діяльність вихованців та вихователів, культура життєвого самовираження; особистісна спрямованість виховання, добровільність.

Система основних напрямів виховання: розумове, моральне, патріотичне, трудове, художньо-естетичне, фізичне, екологічне, правове, статеве.

Основні завдання розумового виховання. Поняття «Культура розумової праці», «науковий світогляд учня». Шляхи формування наукового світогляду учнів. Завдання морального виховання. Методологічна основа морального виховання. Зміст морального виховання в національній школі. Система моральних цінностей.

Трудове виховання та його значення. Вимоги до трудової діяльності учнів. Елементи системи трудового виховання учнів. Профорієнтаційна робота в школі: її зміст і завдання.

Основні завдання художньо-естетичного виховання. Джерело художньо-естетичного виховання. Українська національна культура та її місце в системі художньо-естетичного виховання учнів.

Завдання і зміст фізичного виховання. Засоби фізичного виховання. Система форм фізичного виховання.

Основні завдання і зміст екологічного виховання. Зміст і основні завдання статевого виховання.

Сутність правового виховання. Завдання правового виховання.

Зміст та основні завдання громадянського та патріотичного виховання.

Засоби реалізації змісту національного виховання.

Основні поняття: патріотичне, громадянське, розумове, моральне, трудове, художньо-естетичне, фізичне, екологічне, правове, статеве виховання.

Тема 4. Загальні методи виховання

Поняття про методи виховання. Засоби виховання. Прийоми виховання. Класифікація методів виховання.

Методи формування свідомості особистості. Розповідь як метод емоційного впливу. Вимоги до змісту розповіді й характеру її проведення. Роз'яснення та особливості його використання. Навіювання й умовляння як різновиди роз'яснення. Бесіда як метод виховання. Фронтальна та індивідуальна бесіда. Побудова бесіди. Особливості проведення бесіди. Шкільна лекція, етапи підготовки та її проведення. Диспут як головний метод формування свідомості особистості. Метод позитивного прикладу. Психологічна основа прикладу.

Методи формування досвіду суспільної поведінки й діяльності. Педагогічна вимога. А.С.Макаренко про значення методу педагогічної вимоги. Форми вимоги (пряма, опосередкована). Опосередковані вимоги: прохання, довір'я, осуд, погроза. Громадська думка як колективна вимога. Шляхи формування

громадської думки. Вправи як метод виховання. Метод привчання. Умови застосування методу привчання. Доручення як метод формування досвіду суспільної поведінки. Метод виховуючи ситуацій. Прийоми створення виховуючи ситуацій: творчі, гальмуючі.

Методи стимулювання і діяльності вихованців. Функції методів: регулювання, коригування, стимулювання. Метод змагання. Особливості його застосування в шкільній практиці. Метод заохочення. Види заохочення. Покарання як метод педагогічного впливу. Види покарання. Умови підвищення виховної ефективності заохочення і покарання.

Методи контролю і аналізу ефективності виховного процесу: педагогічне спостереження, бесіда, опитування (усне, анкета, аналіз результатів громадсько-корисної роботи, виконання доручень, створення ситуацій для вивчення поведінки вихованців.

Умови оптимального вибору і ефективності застосування методів виховання. Методи виховання в народній педагогіці.

Основні поняття: метод виховання, класифікація методів виховання.

Тема 5. Виховання особистості в колективі

Колектив як форма виховання. Поняття про колектив. Ознаки колективу. Особливості дитячого колективу. Типи колективів. Функції колективу: організаторська, виховна, стимулююча. Закони життя дитячого колективу. Стадії розвитку дитячого колективу: створення колективу учнів, вплив активу на весь колектив, вплив громадської думки, самовиховання. Шляхи згуртування учнівського колективу: система перспективних ліній. Види перспектив. Сутність принципу паралельної дії. Стилї взаємовідносин у колективі.

Учнівський комітет. Учнівське самоврядування. Умови підвищення ефективності учнівського самоврядування. Функції органів самоврядування. Функції органів самоврядування. Види спільної діяльності. Учнівські збори та їх значення в житті колективу.

Колектив і особистість. Характер відношень особистості й колективу. Моделі розвитку взаємовідносин між особистістю й колективом: конформізм, гармонія, нонконформізм.

Педагогічне управління колективом. Функції управління учнівським колективом: інформаційна, організаційна, контролююча. Правила управління колективом.

Сучасні підходи до розробки проблеми колективу та індивідуальності: В.О.Сухомлинський, І.П.Іванов, Т.Є.Коннікова, Л.І.Новикова, І.П.Щетинін.

Основні поняття: дитячий колектив, стадії розвитку колективу, учнівське самоврядування.

Тема 6. Роль сім'ї у вихованні особистості

Роль сім'ї у вихованні особистості. Провідні функції сім'ї (рекреаційна, виховна, організаційна, комунікативна, психологічна тощо). Характеристика видів батьківського авторитету (формальний, функціональний, особистий). Проблема

насильства сім'ї (фізичне, сексуальне, емоційне чи психічне насильство, байдужість до дитини, нехтування її інтересами і потребами та ін.).

Педагогічне партнерство вчителя та батьків учнів у контексті реалізації Нової української школи.

Умови ефективного виховання дітей у сім'ї. Особливості взаємодії вчителя початкової школи з батьками школярів. Форми співпраці сім'ї та школи.

Основні поняття: сім'я, родинне виховання, партнерство, співпраця сім'ї та школи, форми співпраці сім'ї та школи.

Змістовий модуль III ***Теоретичні основи навчання (Дидактика)***

Тема 1. Дидактика як складова педагогіки

Поняття про дидактику. Виникнення й розвиток дидактики. Українська народна дидактика. Теоретичні розробки основ сучасної вітчизняної дидактики (А.М.Алексюк, Б.П.Єсипов, Л.В.Занков, М.О.Данілов, І.Я.Лернер, В.О.Онищук, М.М.Скаткін).

Основні компоненти дидактики як складової педагогіки. Основні дидактичні категорії. Зв'язок дидактики з конкретними методиками.

Актуальні проблеми дидактики: визначення педагогічних основ змісту освіти, дослідження сутності, закономірностей, принципів і правил навчання, пошуки ефективних засобів і методів взаємообумовленої діяльності учителя й учнів, інтенсифікація навчального процесу, розробка ефективних форм організації навчально-виховного процесу.

Основні завдання дидактики: розробка змісту загальної та професійної освіти, організація навчального процесу в навчальних закладах нового типу, дослідження особливостей навчання обдарованих дітей, обґрунтування наукових засад підвищення пізнавальної самостійності й активності учнів, оптимізація навчального процесу на основі комп'ютеризації, побудова змісту освіти на основі національної культури, пошук нових форм організації навчання на засадах демократизму й гуманізму.

Основні поняття: дидактика, навчання, освіта.

Тема 2. Сутність і структура процесу навчання

Сутність навчання як педагогічного процесу. Методологія процесу навчання. Співвідношення процесу пізнання й навчання. Рушійні сили навчального процесу. Основні функції навчання: освітня, виховна, розвиваюча. Реалізація функцій навчання в практичній діяльності вчителя. Процес навчання як система. Структурні компоненти процесу навчання: цільовий, стимуляційно-мотиваційний, змістовий, операційно-дійовий, контрольний-регулюючий, оціночно-результативний.

Роль учителя в навчальному процесі. Викладання як упорядкована діяльність педагога. Елементи діяльності вчителя в процесі викладання. Учіння як пізнавальна діяльність учнів. Передумови навчальної діяльності учнів. Умови

позитивного ставлення учнів до навчання. Типові варіанти навчальної діяльності учнів.

Організація навчально-пізнавальної діяльності учнів. Основні етапи засвоєння знань: засвоєння теоретичних знань, засвоєння навичок і вмінь практичного застосування знань, удосконалення практичних вмінь та навичок. Сприймання нового матеріалу. Осмислення і розуміння навчального матеріалу. Розумові операції процесу мислення: аналіз, синтез, порівняння, індукція, дедукція. Види осмислення: первинне і наступне. Розуміння і запам'ятовування навчального матеріалу. Види запам'ятовування. Організація вправ на застосування знань на практиці та формування вмінь та навичок. Види вправ: підготовчі, вступні (пізнавальні, мотиваційні), пробні, тренувальні, творчі, контрольні. Повторення, узагальнення і систематизація вивченого матеріалу. Види узагальнень і систематизацій: первинні, локальні, між понятійні, підсумкові, між предметні.

Розвиток та виховання учнів у процесі навчання.

Основні поняття: процес навчання, структура процесу навчання, викладання, учіння.

Тема 3. Закономірності та принципи навчання

Поняття про закономірності навчання. Класифікація закономірностей навчання. Загальні закономірності: мети, змісту, якості, методів, управління, стимулювання навчання. Конкретні закономірності: дидактичні, гносеологічні, психологічні, управлінські, соціологічні, організаційні.

Принципи навчання. Правила навчання. Співставлення принципів і правил. Система дидактичних принципів. Особливості принципів навчання. Принципи навчання, що обслуговують компоненти його змісту. Принцип спрямованості навчання на вирішення завдань освіти, розвитку, виховання. Реалізація принципу в практичній діяльності вчителя. Принцип науковості. Правила реалізації принципу науковості. Принцип систематичності й послідовності. Правила принципу систематичності й послідовності. Принципи, що стосуються діяльності вчителя і методики його викладання. Принцип доступності. Правила доступного навчання. Принцип зв'язку теорії навчання з практикою. Правила практичної реалізації принципу. Принцип свідомості й активності учнів. Правила реалізації принципу свідомості й активності в навчанні. Умови, що сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів. Принцип наочності. Види наочності: натуральна, образна, символічна. Функції наочності. Вимоги до використання наочності. Принципи, що стосуються контрольних-оцінювальних функцій процесу навчання. Принцип міцності засвоєння знань, вмінь і навичок. Принцип індивідуального підходу до учнів. Принцип емоційності навчання. Народна педагогіка про принципи навчання.

Основні поняття: закон, закономірності, принципи і правила навчання.

Тема 4. Зміст освіти

Поняття про зміст освіти. Компоненти змісту освіти: знання, уміння, навички. Види діяльності як джерела змісту освіти. Фактори формування змісту освіти, система потреб, соціальні та наукові досягнення, можливості учнів.

Загальнолюдський та національний аспект змісту освіти. Принципи визначення змісту освіти: гуманізація, диференціація, науковість, інтеграція навчальних курсів, поєднання класичної спадщини та сучасних досягнень наукової думки, застосування нових педагогічних технологій. Види освіти. Загальна освіта та шляхи її одержання. Політехнічна освіта. Професійна освіта.

Теорії організації змісту освіти в зарубіжних країнах. Сутність теорії формальної освіти. Особливості теорії матеріальної освіти. Теорія дидактичного утилітаризму. Проектна система навчання. Проблемно-комплексна теорія. Теорія структуралізму.

Наукові вимоги до змісту освіти: відповідність соціальному замовленню суспільства, науковість і практична значущість навчального матеріалу, врахування реальних можливостей процесу навчання, єдність в конструюванні й реалізації змісту освіти всіх навчальних предметів. Удосконалення змісту освіти на сучасному етапі розбудови національної школи.

Реалізація змісту освіти в сучасній школі. Поняття про державний освітній стандарт. Навчальний план: типовий, робочий. Державний компонент. Шкільний компонент. Вимоги до навчального плану. Навчальна програма. Підручник та навчальний посібник. Вимоги до змісту підручника. Структура підручника. Характеристика текстів підручника: основний, додатковий, пояснювальний. Поза текстові компоненти: запитання, завдання, інструктивні матеріали, таблиці, вправи, ілюстрації. Принципи формування змісту підручника: генетичний, логічний, психологічний.

Основні поняття: зміст освіти, навчальний план, навчальна програма, підручник, навчальний посібник.

Тема 5. Методи навчання

Поняття про метод навчання. Діалектика зв'язку метода з іншими категоріями дидактики. Складові частини методу: об'єктивна та суб'єктивна. Прийом навчання.

Класифікація методів навчання. Цілісний підхід до навчання (Ю.К.Бабанський). Методи організації та самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності. Методи навчання за джерелом передачі і сприймання інформації (Є.Я.Голанд, Д.О.Лордніпанідзе): словесні, наочні, практичні, робота з книгою, відео метод. Словесні методи: розповідь, бесіда, дискусія, диспут. Наочні методи: демонстрація, ілюстрація. Практичні методи: вправи, лабораторний метод, навчальна праця. Робота з книгою. Правила роботи з підручником. Методи навчання за характером логіки пізнання (С.Г.Шаповаленко): індуктивний метод, дедуктивний метод. Методи навчання за рівнем самостійності пізнавальної діяльності учнів (М.М.Скаткін, І.Я.Лернер): репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький. Методи навчання за ступенем керівництва

навчальною роботою (П.І.Підкасистий, В.Ф.Паламарчук): навчальна робота під керівництвом вчителя, самостійна робота учнів.

Методи стимулювання і мотивації учіння. Методи стимулювання інтересу до навчання. Прийоми методу: створення ситуації новизни, актуальності, морального переживання, цікавості, подиву. Пізнавальні ігри. Навчальна дискусія. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності: роз'яснення значимості учіння, пред'явлення навчальних вимог, заохочення і покарання в учінні.

Методи контролю і самоконтролю в навчанні. Метод усного контролю: індивідуальне та фронтальне опитування. Метод письмового контролю. Метод лабораторного контролю. Метод машинного контролю. Метод тестового контролю. Іспит. Метод самоконтролю.

Бінарні методи навчання (А.М.Алексюк). Методи навчання за характером та рівнем пізнавальної самостійності та активності учнів. Методи навчання за джерелом знань. Вибір методів навчання. Критерії вибору методів навчання. Засоби навчання в навчальному процесі: слово вчителя, підручник. Технічні засоби навчання. Комплексне використання аудіо-візуальних засобів навчання. Комп'ютер як засіб навчання.

Основні поняття: метод навчання, прийом навчання, класифікація методів навчання.

Тема 6. Форми організації навчання

Поняття про форми організації навчання та організаційні форми навчання. Співвідношення форм організації навчання з його методами. Критерії вибору форм організації навчання: кількість учнів, місце проведення, дидактична мета, тривалість часу навчання.

Розвиток організаційних форм навчання. Індивідуальна, групова, колективна організаційні форми навчання.

Класно-урочна система: історія і перспективи розвитку. Белл-ланкастерська система навчання. Батавська система навчання. Маннгеймська система навчання. Даль тон-план. Бригадно-лабораторна форма навчання.

Урок як основна форма організації навчального процесу. Ознаки уроку. Вимоги до проведення уроку: дидактичні, виховні, психологічні, гігієнічні. Типи уроків (В.О.Онищук) : урок засвоєння нових знань, урок формування умінь і навичок, урок застосування умінь та навичок, урок систематизації й узагальнення знань, урок контролю й корекції знань, умінь і навичок, комбінований урок. Поняття про структуру уроку. Макро- та мікро-структура уроку. Структура основних типів уроків. Нестандартні уроки. Інтегровані уроки. Підготовка вчителя до уроку. Типове планування. Поурочний план.

Позааудиторні форми навчання. Семінарські заняття. Практикум. Факультативні заняття. Навчальна екскурсія. Предметні гуртки. Технічні секції. Спортивні секції. Домашня навчальна робота. Правила виконання домашніх завдань. Консультації. Індивідуальна робота на уроці. Розвиток і виховання учнів на уроці.

Особливості організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання.

Основні поняття: форма організації навчання, організаційна форма навчання, урок, тип уроку, структура уроку.

Тема 8. Види навчання

Поняття про вид навчання. Історія розвитку видів навчання. Догматичне навчання. Сучасні види навчання: пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, алгоритмізоване, комп'ютерне, модульне.

Пояснювально-ілюстративний вид навчання. Способи діяльності вчителя на уроці. Способи діяльності учнів на уроці. Оптимальні методи та прийоми пояснювально-ілюстративного виду навчання.

Проблемний вид навчання. Види дидактичних проблем. Структура проблеми. Проблемна ситуація. Основні способи і прийоми створення проблемних ситуацій. Діяльність учнів на уроці. Методи та прийоми проблемного навчання.

Програмований вид навчання. Діяльність учителя й учнів за програмованого виду навчання. Система лінійного програмування. Розгалужене програмування. Алгоритмізація навчання. Поняття «алгоритм». Особливості алгоритмізованого навчання. Комп'ютерне навчання. Основні проблеми комп'ютеризації навчання. Зміст комп'ютерного навчання. Форми використання комп'ютера в навчанні.

Модульне навчання. Навчальний модуль. Організаційно-дидактичні умови навчання за модульною системою.

Мотиви навчальної діяльності. Види мотивів. Оптимізація процесу навчання. Критерії оптимальності навчання (Ю.К.Бабанський). Екстенсивний підхід до організації навчання. Інтенсифікація процесу навчання. Умови забезпечення інтенсивності навчання.

Основні поняття: вид навчання, проблемна ситуація, алгоритм, модуль, мотив навчання.

Тема 9. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю.

Контроль як компонент навчального процесу. Функції контролю: освітня, діагностична, виховна, розвиваюча, стимулююча, управлінська, оціночна. Види контролю: попередній, поточний, періодичний, підсумковий, комплексний. Методи контролю знань, умінь і навичок учнів. Усна перевірка знань учнів. Письмова перевірка. Графічна перевірка вмінь та навичок. Практична перевірка вмінь учнів застосовувати знання на практиці. Тестова перевірка знань учнів.

Оцінка знань, умінь і навичок учнів. Історія розвитку бальної системи оцінювання в Україні. Критерії оцінки: обсяг, глибина, міцність, оперативність, якість умінь та навичок. Рівні знань учнів: репродуктивний, реконструктивний, творчий. Норми оцінок. Загальна характеристика бальної системи оцінок у сучасній школі. Оцінне судження як форма оцінки. Мета використання оцінного судження. Емоційне ставлення як форма оцінки. Принципи організації контролю та оцінки за навчально-пізнавальною діяльністю учнів: об'єктивність, систематичність, гласність. Рейтингова система оцінки знань, умінь та навичок.

Знахідки передових учителів щодо вдосконалення методики перевірки й оцінки успішності.

Основні поняття: контроль, види контролю, методи контролю.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи виховання												
Тема 1. Сутність процесу виховання	16	2	2			12	16	2				14
Тема 2. Основні закономірності і принципи виховання	14	2	2			10	14	2				12
Тема 3. Зміст і основні напрями виховання	24	4	4	4		12	24	2	2	2		18
Тема 4. Загальні методи виховання	22	4	4	4		10	22	2	2	2		16
Тема 5. Виховання особистості в колективі	16	2	2	2		10	16		2	2		12
Тема 6. Роль сім'ї у вихованні особистості	20	2		2		16	20		2	2		16
Разом за змістовим модулем 2	112	16	14	12		70	112	8	8	8		88
Змістовий модуль 3. Теоретичні основи навчання (дидактика)												
Тема 1. Дидактика як складова педагогіки	8	2				6	8					8

Тема 2. Сутність і структура процесу навчання	16	2	2	4		8	16	2	2	2		10
Тема 3. Закономірності та принципи навчання	8	2				6	8		2			6
Тема 4. Зміст освіти	10	2		4		4	10			2		8
Тема 5. Методи навчання	22	4	4	6		8	22	2	2	2		16
Тема 6. Засоби навчання	6					6	6					6
Тема 7. Форми організації навчання	16	4	4	4		4	16	2	2			12
Тема 8. Урок – основна форма організації навчання в школі	10		4	2		4	10					10
Тема 9. Види навчання.	10	2	2			6	10					10
Тема 10. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю.	6			2		4	6					6
Разом за змістовим модулем 3	112	18	16	22		56	112	6	8	6		92
Усього годин	224	34	30	34		92	224	16	16	16		176
Модуль 2												
ІНДЗ			-	-	16	-			-	-	16	
Усього годин	240	34	30	34	16	126	240	16	16	16		176

5. Теми семінарсько-практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність процесу виховання, його закономірності й принципи	4

2	Зміст і основні напрями виховання	4
3	Загальні методи виховання.	4
4	Формування учнівського колективу та його вплив на особистість.	2
5	Сутність і структура процесу навчання	2
6	Загальні методи навчання.	4
7	Форми організації навчання.	4
8	Урок як форма організації навчання	4
9	Види навчання	2

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	відсутні	

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зміст і основні напрями виховання	4
2	Загальні методи виховання	4
3	Виховання особистості в колективі	2
4	Роль сім'ї у вихованні особистості	2
5	Сутність і структура процесу навчання	4
6	Зміст освіти	4
7	Методи навчання	6
8	Форми організації навчання	4
9	Урок як основна форма організації навчання	2
10	Види навчання	2
11	Контроль навчально-пізнавальної діяльності школярів	2

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність процесу виховання	12
2	Основні закономірності і принципи виховання	10
3	Зміст і основні напрями виховання	12
4	Загальні методи виховання	10
5	Виховання особистості в колективі	10
6	Роль сім'ї у вихованні особистості	10
7	Дидактика як складова педагогіки	16
8	Сутність і структура процесу навчання	6
9	Закономірності та принципи навчання	8
10	Зміст освіти	6

13	Методи навчання	4
14	Засоби навчання	8
15	Форми організації навчання	6
16	Урок – основна форма організації навчання в школі	4
17	Види навчання.	4
18	Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю.	6

9. Індивідуальні завдання

Виконання творчих завдань до семінарсько-практичних занять за різними рівнями складності.

10. Методи навчання

Лекції, розв'язування творчих завдань, складання графічних схем, заповнення таблиць, конспектування, написання рефератів, укладання глосарію, тестові завдання.

11. Методи контролю

Перевірка конспектів студентів; співбесіда зі студентами під час індивідуальних занять; консультація; тестова перевірка знань; перевірка індивідуального навчально-дослідного завдання; експрес-опитування; залік.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																				Сума	
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль №2						Змістовий модуль №3									
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
2	10	3	5	3	2	5	3	5	10	5	2	2	5	5	5	10	5	3	10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	Ф	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	---	---

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
2. Методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять.
3. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів та виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.
4. Тестові завдання до курсу.

14. Рекомендована література

Базова

1. Бондар В.І. Дидактика: Підручник для студ. вищих пед. навч. закл. К. : Либідь, 2005. 264с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник К. : Академвидав, 2009. 616с. (Серія «Альма-матер»).
3. Зайченко І.В. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Освіта України, 2008. 528с.
4. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: Навч. посібник для студ. вищих пед. навч. закл. К. : Вища школа, 2005. 344с.
5. Кузьмінський А.І. Педагогіка: Підручник. 2.вид., перероб. і доп. / А.І.Кузьмінський. К. : Знання-Прес, 2014. 446с. (Навчально-методичний комплекс з педагогіки).
6. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: Навч. посіб. 5.вид., доп. і перероб. К., 2007. 656с.
7. Окса М. М.. Історія педагогіки України: Навчально-методичний посібник / Мелітопольський держ. педагогічний ун-т. Мелітополь, 2001. 36с.
8. Сухомлинська О.В. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн.: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Либідь, 2005. - Кн. 1 : X-XIX століття. К. : Либідь, 2005.
9. Сухомлинська О.В. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн.: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Либідь, 2005. Кн. 2 : XX століття. К. : Либідь, 2005.
10. Фіцула М.М. Педагогіка. Загальні засади педагогіки. Теорія освіти і навчання (дидактика). Теорія виховання. Школознавство. З історії педагогіки: Навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. К. : Видавничий центр "Академія", 2010. 542с. (Альма-матер).

Допоміжна

1. Галус О. Галус О.М., Шапошнікова Л.М. Порівняльна педагогіка: Навч. посібник для студ. гуманіт. спец. вищих пед. навч. закл. К.: Вища школа, 2006.
2. Глазиріна В.М. Педагогіка сучасної школи: Навч. посіб. для студ. пед. ВНЗ. Донецьк : Норд-Прес, 2006. 194с.

3. Кіт Г.Г. Тарасенко Г.С.Українська народна педагогіка: курс лекцій. Вінниця : Едельвейс і К, 2008. 301с.
4. Нечипоренко Л. С., Пономарьова Г.Ф., Подоляк Я.В. Сучасна педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.. Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна; Харківський гуманітарно-педагогічний ін-т. Х., 2007. 216 с.
5. Мосіяшенко В.А. Курок О.А., Задорожна Л.В.Історія педагогіки України в особах: Навч. посіб. для вищ. пед. навч. Закл. Суми : Університетська книга, 2017. 266 с.
6. Педагогіка. Курс лекцій: навч. посібник / Миколаївський держ. ун-т ім. В.О.Сухомлинського. Інститут педагогічної освіти / І.В.Середа. Миколаїв : Іліон, 2007. 196с.